

LUKUTAITOA AIKUISIASIAKKAILLE – koulutus Lahden AKE

Aluehallintovirasto

@AVItwiittaa

Kirjastotoimen peruspalveluarvioinnin kohteena lukutaitotyö

- Mikä on peruspalveluarviointi?
  - **Laki aluehallintovirastoista** 896/2009 §4, Aluehallintovirastojen toimiala ja tehtävät
    - Aluehallintoviraston tehtävänä on lisäksi:
      - 1) peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi
    - **Laki yleisistä kirjastoista** 1492/2016
      - §4 Valtion viranomaisen tehtävät
        - Aluehallintoviraston tehtävänä on valtion alueellisena hallintoviranomaisena:
          - 2) seurata ja arvioida toimialueensa yleisten kirjastojen toimintaa;
      - § 16 Arviointi
        - Valtakunnallisesta arvioinnista sekä valtakunnallisesta osallistumisesta kansainväliseen arviointiin päättää opetus- ja kulttuuriministeriö, joka vastaa arvioinnin toteutuksesta yhdessä aluehallintoviraston kanssa. Kunta on velvollinen osallistumaan tässä momentissa tarkoitettuun arviointiin.
  - Arvioinnin pohjana [kirjastolaki](#) ja siihen liittyvät valtionhallinnon strategiat ja ohjelmat.
- Kirjastotoimen peruspalveluarvioinnit viimeisen n. 10 vuoden ajalta:
  - 2012: Kirjastohenkilöstön ikärakenne ja ennakoitu eläkepoistuma 2013-2017
  - 2014: Kirjastotoimen henkilöstöressurssien määrän ja laadun kehitys
  - 2016: Kirjastopalvelujen saatavuus
  - 2017: Kirjastopalvelut lasten lukemisen ja lukutaidon edistäjänä
  - 2019: Kirjastotilat
  - 2021: Yleisten kirjastojen henkilöstön riittävyys ja osaaminen sekä kirjastojen johtaminen
  - 2023: *Lukutaitostrategia ja lukemiskulttuurin edistäminen kirjastojen toiminnassa* (alustava nimi, ilm. 2024)

Kirjastotoimen peruspalveluarvioinnin kohteena lukutaitotyö

● Vuoden 2017 arviointi: Kirjastopalvelut lasten lukemisen ja lukutaidon edistäjänä

● Arviointikysymykset:

1. Miten kirjaston aineistoilla edistetään lasten lukutaitoa ja lukemista?
2. Miten kirjaston tapahtumat tukevat lasten lukutaitoa ja lukemista?
3. Millaisella yhteistyöllä kirjastot edistävät lasten lukemista ja lukutaitoa?
4. Miten lasten kirjastopalveluja resursoidaan?
5. Miten lapsia kuullaan kirjastopalvelujen järjestämisessä?

● Johtopäätökset

1. Lastenaineistojen suunnitelmallinen hankinta- ja kokoelmatyö on melko vähäistä. Lasten lukemisen ja lukutaidon edistämiseen kirjastoilla on hyvät perinteisten aineistojen kokoelmat. Uusia aineistomuotoja, kuten e-aineistoja ja pelejä, on tarjolla heikosti.
2. Lapsille suunnatut kirjastopalvelut painottuvat perinteisiin satutunteihin, lukudiplomeihin sekä kirjastonkäytön ja tiedonhankintataitojen opetukseen.
3. Kirjattuja yhteistyösuunnitelmia varhaiskasvatuksen, koulujen ja kirjastojen kesken oli edelleen harvoissa kunnissa.
4. Lastenkirjastotyöhön käytettävissä olevat resurssit ja osaaminen vaihtelivat alueittain ja kunnittain hyvinkin paljon.
5. Lasten kirjastopalveluihin liittyviä kuulemisia vain harvoissa kunnissa, lapsivaikutusten arviointi vähäistä, eniten käytettiin havainnointia ja asiakaskyselyjä. Vain joka kymmenennessä kunnassa hyvinvointikertomukseen on otettu mukaan tunnuslukuja, jotka koskevat lastenkirjastopalveluja.

Seuraavan hallitusohjelman kärkihankkeeksi olisi syytä nostaa valtakunnallinen lastenkirjastotyön, lukutaidon ja lukemisen edistämisen ohjelma. Sen avulla voitaisiin luoda toimintamalleja, joilla edistettäisiin lukutaitoa ja lukemista sekä tasoitettaisiin eroja toiminnassa eri alueiden välillä.

Kirjastotoimen peruspalveluarvioinnin kohteena lukutaitotyö

- Vuosien 2017-2023 välillä tapahtunutta
  - *2017 Lukutaitofoorumi* > *Lukuliike* hallitusohjelmaan 2019 > Lukuliike koulussa –kampanja (Lukeva koulu –malli) > 2021 eduskunnan toimeksianto lukutaitostrategian laatimiseksi > *"Kansallinen lukutaitostrategia 2030"* v. 2022 > Lukeva kunta 2021 > Lukeva varhaiskasvatus 2023
    - **Kansallinen lukutaitostrategia 2030, suuntaviivat:**
      - 1) Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita
      - 2) Vahvistetaan monilukutaito-osaamista ja
      - 3) Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa.
      - Kirjastot tukevat lukutaitoa koko ihmisen elinkaaren ajan.
  - **PIRLS 2021 –tutkimus:**
    - 4.-luokkalaiset suomalaislapset
      - Erinomainen lukutaidon taso 14% (v. 2016:18%)
      - Heikko lukutaidon taso 16% (v. 2016: 9%)
  - **Pisa 2018:**
    - Erinomainen lukutaidon taso 14,5% (v. 2009:14,2%)
    - Heikko lukutaidon taso 13,5% (v. 2009: 8,1%)
  - **PIAAC 2011-2012** (aikuisväestön luku-, numero- ja ongelmanratkaisutaitojen arviointi)
    - noin 600 000 työkäisellä perustaidot olivat tasolla, joka vaikeuttaa työssä ja arjessa pärjäämistä.
    - *Uusi tutkimuskierros käynnistyi syksyllä 2022.* Seuraavat tulokset v. 2024

Kirjastotoimen peruspalveluarvioinnin kohteena lukutaitotyö

- **Kanerva & Oksanen-Särelä, 2023: Medialukutaitojen edistäminen ja johtaminen kunnissa. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Cupore.**
  - Tutkimushankkeessa tarkastellaan mediakasvatuksen nykytilaa suomalaisissa kunnissa erityisesti mediakasvatuksen poikkihallinnollisuuden ja johtamisen näkökulmista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kuntien mediakasvatustoimintaa, mediakasvatuksen edistämiseen liittyviä haasteita ja hyviä käytäntöjä sekä kunnan toimijoiden näkemyksiä mediakasvatuksen johtamisesta.
  - Mediakasvatustoiminta keskittyy kunnissa paljolti lapsiin ja nuoriin. Useimmiten aikuisten medialukutaidon edistäminen huomioidaan kirjaston toiminnassa. Myös kolmannen sektorin toimijoilla nähdään olevan tärkeä rooli erityisesti aikuisten tavoittamisessa.
  - Kaikissa kunnissa ei kuitenkaan ole kokonaiskuvaa siitä, mitkä kaikki tahot tekevät mediakasvatusta ja mitä toimenpiteitä sen edistämiseksi tulisi tehdä. Mediakasvatus tai medialukutaito eivät myöskään juuri näy kuntatason strategioissa. Tavoitteiden sanallistamisen ja suunnitelmallisuuden lisäämisen kautta kunnissa tehtävä mediakasvatustoiminta tulisi näkyvämmäksi ja mahdollisesti paremmin resursoiduksi.
- **Petteri Orpon hallitusohjelma:**
  - Osaavan Suomen visiossa: ”Inhimillinen pääoma on lisääntynyt, osaamispääoma on kasvanut, lukutaito, työelämätaidot ja hyvinvointi ovat vahvistuneet.”
  - Hallitus kasvattaa perusopetuksen vähimmäistuntimäärää 2–3 vuosiviikkotunnilla laajentamatta opetussuunnitelmaa. Lisäyksellä tavoitellaan lisätunteja erityisesti alakoulun vuosiluokille luku-, kirjoitus- ja laskutaidon opettamiseen.
  - Lasten ja nuorten lukutaitoa vahvistetaan. Jatketaan lukutaitostrategian toimeenpanoa ja laajennetaan Lukuliikettä, jonka tavoitteena on kaikenikäisten lukutaidon edistäminen. Vakiinnutetaan Lukulahja lapselle -malli eli neuvolan kautta jaettava kirjakassi jokaiselle syntyvälle lapselle.
  - Opettajien valmiuksia kasvattaa oppilaita kriittiseen medialukutaitoon sekä tietoisuuteen kyberriskeistä vahvistetaan laajan yhteiskunnallisen resilienssin lujittamiseksi.
  - Kirjojen arvonnisäverokanta nousee.

AVIn kysely kirjastoihin lukutaitotyöstä

- Lukemis- ja lukutaitopalvelujen suunnittelu, toteutus ja seuranta kirjastossa, kunnassa ja alueella
- Kirjaston resurssit ja osaaminen
- Lukutaitotyön rakenteet kunnassa ja alueella: yhteistyökumppanit ja yhteistyöverkoston johtaminen
- Toimintaympäristön tuntemus: Lukutaitotyön tarve kunnassa

Aikataulu: tavoite joulukuu 2023.

Lisäksi

- Kaikille avoin padlet-kysely
  - Mitä osaamista tarvitsette enemmän lukutaitotyön tekemiseksi ja kehittämiseksi?
  - Mikä olisi ihannetila kuntasi lukutaitotyössä nykyisillä resursseilla?
  - Missä olette onnistuneet lukutaitotyössä? Mikä toimii? (menetelmät, yhteistyökumppanit?)

Arvioinnin julkistaminen keväällä 2024

Aluehallintovirasto